

Muuttoliike ei ole vielä tyhjentämässä Suomen maaseutua vaan on hiljennemässä ja suuntautuu entistä enemmän suurten kaupunkien kehyskuntiin. Artikkelissa tarkastellaan muuttoliikkeeseen vaikuttavia tekijöitä ja sen tulevaisuudennäkymiä.

Jukka-Pekka Kataja ja Raija Volk ovat seuranneet tiiviisti Suomen maaseudun kehitystä ja siihen oleellisesti vaikuttavaa muuttoliikettä.

Taloukasvun hiipuminen hidastanut maaltamuuttoa

Jukka-Pekka Kataja
Tutkija
Raija Volk
Tutkimusjohtaja
Pellervon taloudellinen
tutkimuslaitos

Viime vuodet hyvin voimakkaana jatkunut muuttoliike on muuttanut muotoaan taloukasvun hidastuessa. Vuonna 2002 muuttojen määrä on pysynyt edelleen korkeana, mutta alueittaiset erot muuttoliikkeessä ovat tasoittuneet. Selvimmin tämä näkyy Helsingin ja

Oulun muuttovoiton kääntymisessä muuttotappioksi ja muuttovirtojen suuntautumisessa niiden kehyskuntiin. Maaseutualueiden muuttotappio on kokonaisuudessaan pienentynyt, mutta alueiden väliset sisäiset erot maan eri osissa ovat edelleen merkittävät.

Muuttoliikkeen suunta muuttunut jo monta vuotta

Yleinen mielikuva muuttoliikkeestä lie-nee, että se on jatkunut muuttumat- tomana laman jälkeisen ajan. Näin ei kuitenkaan ole, vaan muuttoliikkeen suunnassa on tapahtunut tasoittumista jo viiden vuoden ajan (kuvio 1). Kaupunkiseutujen keskuskuntien muuttovoitto on pienentynyt ja vastaa- vasti on suunnattu enemmän kaupunkien läheiselle maaseudulle ja muihin kaupunkikeskuksiin.

Maaseutukunnissa ei vuoden 2001 loppuun mennessä ollut sen sijaan tapahtunut muutosta, vaan väestön menetys pysyi edelleen suurena. Vuoden 2002 alkupuolen tiedot viittaavat siihen, että nyt tuotannon kasvun hidastuttua ja työllisyyden kasvun lähes pysähdyttyä myös ydinmaaseudun osalta palattaisiin lähes pitkän aikavälin trendille tai jopa sitä positiivisempaan tilanteeseen.

IT-alan kasvun pysähtyminen näkyy muuttoliikkeessä

Taloukasvun hiljenemisen vaikutus näkyy vuoden 2002 ensimmäisen vuosipuoliskon² muuttoluvuissa selkeimmin niillä alueilla, joilla it-sektorin osuus tuotannosta kasvoi nopeasti 1990-luvun loppuvuosina. Nyt näiden kuntien imuvoima on pienentynyt, ja kun samaan aikaan niistä hakeudutaan yhä enenevästi lähiseutujen maaseutu- maisempiin kuntiin, on muuttovoitto kääntynyt muuttotappioksi. Uudella- maalla Vihti, Kirkkonummi ja Nurmi- järvi kasvavat edelleen vahvasti, ja Itä- Uudellamaalla Porvoo ja Sipoo jatka- vat vakaata kasvua. Sen sijaan radan- varsikunnista Keravan ja Järvenpään muuttovoitto on hieman pienentynyt. Oulun seudulla kasvu kohdistuu nyt kaupungin asemasta Kiiminkiin, Kempelelle, Haukiputaaseen ja Limin- kaan. Huolimatta siitä, että kokonai- suudessaan kaupunkien läheiset maa- seutualueet ovat lisänneet muuttovoit- toaan, alueellisia eroja on kehitykses-

sä olemassa, mm. Etelä-Savossa Mik- kelin seudulla muuttotappio jatkuu korkeana.

Maaseutualueiden erot kasvaneet

Ydinmaaseuduksi ja harvaan asutuksi maaseuduksi luokitelluissa kunnissa asuu runsaat 1,4 miljoonaa asukasta. Maaseutualueen muut- totappio on vähentynyt vuodesta 2000 vuoteen 2002 merkittävästi. Maakunnittain maaseu- tualueiden muuttotap- pio on pienentynyt Poh- jois-Karjalaa lukuun ot- tamatta kaikkialla (tau- lukko 2). Muuttovoit- lisiksi ovat kääntyneet Varsinais-Suomen, Itä- Uusimaan ja Pohjan- maan maaseutualueet. Päijät-Hämeessä muut- tovoitto on lisääntynyt. Tappiotaan ovat pienentäneet eniten Keski-Suomen, Lapin, Kainuun ja Pohjois-Savon maa- seutualueet. Pohjois-Karjalassa muut-

totappio on lisääntynyt, ja Etelä-Poh- janmaalla tappio on pysynyt edelleen melko korkeana.

Viikate niittää

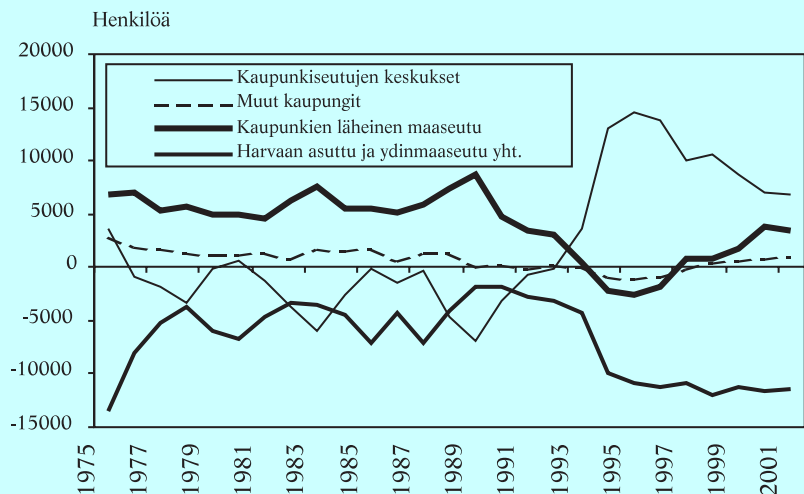
Maaseudun muuttotappion pieneni- minen ei valitettavasti juurikaan muuta maaseutualueiden väestökehityksen kokonaiskuvaa, sillä monilla alueilla luon- taisen väestökehityksen merkitys on muuttoliiket- tä suurempi. Pohjois- ja Keski-Pohjanmaata lu- kuun ottamatta syntyvyys on kuolleisuutta alhai- sempi kaikkialla maaseu- dulla. Maan itäisillä maa- seutualueilla väestö vähe- nee luontaista tietä noin 0,5–0,7 prosentin vuosi- vauhtia (taulukko 2). Jat- kossa luontainen kehitys vaikuttaa kuntien väestö- määrään yhä vahvem-

min, sillä se vähitellen vain kiihtyy, ja samaan aikaan muuttoherkempien nuor- ten ikäluokkien koko pienenee. Vaikka on olemassa heikkoja merkkejä muu-

Luontainen väestökehitys vaikuttaa monilla alueilla muutto- liikettä voimak- kaammin maa- seudulla asuvien määrään.

on olemassa heikkoja merkkejä muu-

Kuvio 1. Nettomuutto kuntatyypeittäin 1975–2001.

Lähde: Tilastokeskus.

Taulukko 1. Nettomuutto kuntatyyppittäin¹ tammi-kesäkuussa 2000 ja 2002.

Kuntatyyppi (kuntien lkm)	Nettomuutto 2000 I–VI	Nettomuutto 2002 I–VI
Kaupunkiseutujen keskukset (38)	290	-2 580
Muut kaupungit (18)	515	416
Kaupunkien läheinen maaseutu (86)	2 158	2 964
Ydinmaaseutu (180)	-1 359	66
Harvaan asuttu maaseutu (129)	-1 604	-866

Lähde: Tilastokeskus.

tamilla alueilla maaseudulle muuton vahvistumisesta, tämä muuttovoitto maaseutualueille koostuu yleisemmin vasta yli 50-vuotiaiden ryhmästä. Tässä ryhmässä muuttajien määrä on kuitenkin nuoriin verrattuna melko pieni, ja väestön luontaisen kehityksen suuntaanhan he eivät enää pysty vaikuttamaan.

Ydinmaaseudun osalta yhteys BKT:n ja työllisyyden kehitykseen ei ollut yhtä selvä varsinkaan 1980-luvulla. Myöskään kaupunkiseutujen ja kaupunkien läheisen maaseudun osalta muuttoliikkeen yhteys tuotannon ja työllisyyden

kasvuun ei ole aivan systemaattinen, joskin sitä näyttää ajoittain selvästi olevan. Työllisyyden kasvun ollessa kii-vaimmillaan kaupunkikeskukset näyttävät kasvattavan muuttovoittoaan, mutta yhteys ei ole kovin pitkäaikainen. Tuotannon ja työpaikkojen kasvu on siis kiinteässä yhteydessä muuttoliikkeen voimakkuuteen, mutta muuton suuntaan vaikuttavat olennaisesti myös muut tekijät.

Nyt muuttojen määrä on pysynyt melko korkeana huolimatta talouskasvun hidastumisesta, mutta todennäköisesti muuttovilkkaus tulee laskemaan, mikäli talouskasvu pysyy edelleen hyvin heikkona. Talouskasvun voimistuminen taas pitää muuttovilkkauden korkealla, mutta tuskin se enää vauhdittaa sitä kovin paljon nykytasosta. Muuttoliikkeen suuntautumiseen talouskasvun elpymisen vaikutus on epä-

Jatkuuko muuttoliikkeen suunnan muutos?

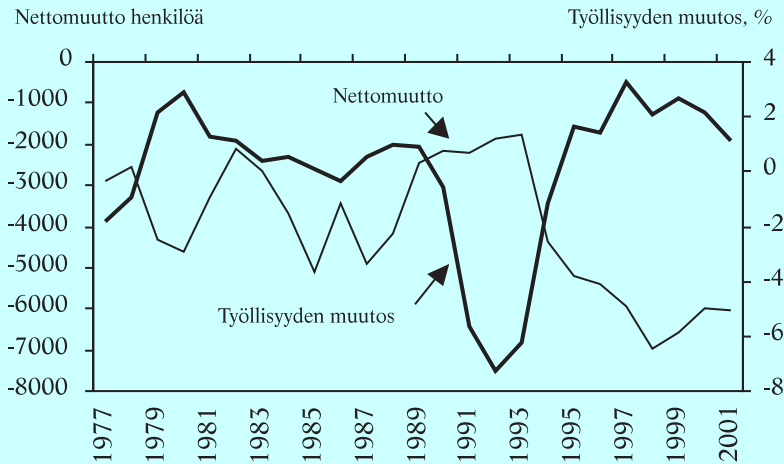
Jatkuuko alkanut, hieman tasapainoisempi kehitys pidempään, vai liittyykö se vain talouskasvun tilapäiseen hidastumiseen? Bruttokansantuotteen ja työllisyyden viivästetty kasvu selittää muuttoliikkeen vaihteluita pitemmälläkin aikavälillä hyvin etenkin harvaan asutun maaseudun ja kaupunkikeskusten osalta. Kun bruttokansantuote kasvaa nopeasti, työllisyys paranee pienellä viiveellä, ja tämä lisää muuttoliikettä etenkin harvaan asutulta maaseudulta (kuvio 2). Kun työllisyys laskee, nettomuutto maalta pienentyy, vaikkakaan se ei ole tässä tarkastelussa käytetyllä ajanjaksolla 1975–2002 ollut yhtään kertaa positiivinen. Oman alueen työpaikkakehityksellä näyttää olevan heikompi yhteys muuttoon kuin koko maan kehityksellä. Syynä tähän on todennäköisesti se, että harvaan asutulla maaseudulla työpaikkoja on hyvinäkin aikoina syntynyt vähän suhteessa työvoiman määrään.

Taulukko 2. Ydin- ja harvaan asutun maaseudun kuntien (309 kuntaa) nettomuutto alkuvuosina 2000 ja 2002 sekä luontainen väestönmuutos 2001.

Maakunta	Nettomuutto 2000 I–VI	Nettomuutto 2002 I–VI	Luontainen väestönmuutos 2001, henkilöä	Luontainen väestönmuutos, % väestöstä
Keski-Pohjanmaa	-107	-55	76	0,25
Pohjois-Pohjanmaa	-484	-221	348	0,21
Ahvenanmaa	4	46	-1	-0,01
Uusimaa	128	154	-27	-0,09
Pohjanmaa	-54	77	-77	-0,1
Etelä-Pohjanmaa	-472	-342	-191	-0,13
Satakunta	-173	-112	-206	-0,23
Lappi	-528	-239	-198	-0,26
Keski-Suomi	-311	-59	-350	-0,28
Pirkanmaa	-91	-16	-313	-0,29
Varsinais-Suomi	-176	120	-314	-0,3
Itä-Uusimaa	-7	39	-50	-0,33
Päijät-Häme	51	153	-150	-0,34
Kymenlaakso	61	75	-166	-0,4
Pohjois-Savo	-347	-122	-446	-0,47
Kainuu	-250	-92	-261	-0,5
Häme	18	42	-121	-0,55
Pohjois-Karjala	-115	-275	-542	-0,56
Etelä-Savo	-54	54	-373	-0,59
Etelä-Karjala	-56	-27	-169	-0,73
Yhteensä	-2 963	-800	-3 531	-0,25

Lähde: Tilastokeskus.

Kuvio 2. Koko maan työllisyyden kasvu ja nettomuutto harvaan asutulta maaseudulta vuosina 1975–2001.

Lähde: Tilastokeskus.

varmempaa. Ne alueet, joiden talouden rakenne painottuu kasvaville aloille, saattavat jälleen olla tulomuuton kohteina kasvun kiihtyessä. Samalla niistä kuitenkin muutetaan yhä enemmän myös lähialueille.

alueilla. Työssäkäyvistä yli 50-vuotiaiden osuus on pienin Pohjois- ja Keski-Pohjanmaan maakunnissa. Osuus on keskimääräistä pienempi kuitenkin myös perinteisissä kehitysaluemaakun-

nissa eli Kainuussa, Lapissa, Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Savossa. Näillä alueilla työttömyys on keskimääräistä korkeampaa, ja erityisesti vanhempien ikäluokkien työllistyminen on ollut vaikeaa. Samoin eri syistä näillä alueilla osa vanhemmasta väestöstä on siirtynyt kokonaan työvoiman ulkopuolelle. Suurimmat poistumat eläkkeet tapahtuvat syrjäisillä alueilla siis vasta silloin, kun nykyiset 40–50-vuotiaat lähtevät eläkkeelle.

Yli 50-vuotiaiden osuus on puolestaan suurin Ahvenanmaan, Itä-Uudenmaan ja Etelä-Karjalan maakunnissa. Ahvenanmaalla ja jossain määrin myös Itä-Uudellamaalla tämä selittyy sillä, että työura jatkuu keskimäärin pitempään kuin muissa maakunnissa. Työntekijöiden keski-ikään vaikuttaa se, että maaseudulla ja korkean työttömyyden alueilla alle 35-vuotiaiden osuus on pieni. Työllisten painopiste on siis 40–54-vuotiaissa. Näiden siirtyessä eläkeikään seuraavan 10–15 vuoden aikana avautuu merkittävästi työpaikkoja. Jos muuttoliike jatkuu siihen saakka vilkkaana, saattaa pidemmällä aikavälillä

Maaseudun työvoimapula ei vielä ajankohtainen

Maaseutalueiden väestökato on jatkunut vuosikymmeniä. Tulevaisuuden näkymistä keskusteltaessa on aina silloin tällöin esitetty, että väestön ja työvoiman ikääntyessä näitä alueita uhkaa työvoimapula, kun suuret ikäluokat siirtyvät eläkkeelle. Useissa yhteyksissä on tullut esiin se, että julkisella sektorilla ja erityisesti sosiaali- ja terveyssektorilla työntekijät ovat vanhempia kuin yksityisellä puolella. Etenkin maaseutukunnissa julkisen sektorin osuus työpaikoista on merkittävä. Lisäksi työntekijöiden keski-ikä on syrjäisillä seuduilla korkeampi kuin matalan työttömyyden alueilla.

Työntekijöiden korkea keski-ikä on kuitenkin puutteellinen mittari eläkkeelle siirtymisen nopeuden eroille eri

Jukka-Pekka Katajan ja Raija Volkin mielestä, että monet suomalaiset haluavat asua maaseutumaisessa ympäristössä, joten tarvittaisiin maallemuuttoa edistäviä toimenpiteitä.

taantuvia maaseutualueita uhata työvoimapula.

Työvoiman erilainen ikärakenne maaseutualueilla vaikuttaa näiden alueiden kehitykseen jatkossa muutakin kautta kuin eläkkeelle poistumisena. Niissä maakunnissa, joissa työvoima on nuorinta, eli lähinnä maan länsi ja eteläosissa, ovat myös elinkeinotoiminnan kehittämisedellytykset parhaat ja työpaikkojen lisäys suurinta.

Maaseudulla asumista edistettävä

Kaupunkien läheisten maaseutualueiden hyvä kehitys kertoo, että suomalaiset haluavat asua maaseudulla ja yleensä maaseutumaisessa asuinympäristössä. Tämän vuoksi on hyvin yllättävää, että koko ajan julkisuuteen tulee uusia seikkoja, jotka vaikeuttavat ihmisten muuttamista maaseudulle. Parasta maaseudun kehittämispolitiikka olisi, jos Suomessa ryhdyttäisiin selkeästi kannustamaan asukkaita muuttamaan maaseudulle ja edistämään kaikkiin keinoin esimerkiksi nykyisten kesäasuntojen muuttamista vakituisiksi asunnoiksi. Nyt kuitenkin suuntaus on päinvastainen eli hallinnon ja kansalaisten näkökulmat eivät lainkaan kohtaa näissä kysymyksissä. Suomessa on tilaa riittävästi eikä pitäisi olla mitään ongelmia sovittaa ympäristönäkökohtia maaseudulla asumiseen, jos hyvää tahtoa vain löytyy.

VIITTEET

¹ Ks. H. Keränen & P. Malinen & O. Aulaskari (2000), Suomen maaseututyypit, Suomen Aluetutkimus FAR, Selvityksiä 20; Maaseututyypittelyn vuoden 2001 päivitys-muistio (julkaisematon).

² Alkuvuodesta muuttajissa on mukana vain vähän opiskelijoita. Opiskelijoiden muutto painottuu loppuvuoteen, joten alueelliset erot eivät koko vuoden osalta tule tasapainottumaan alkuvuoden tavoin. Tämä alkuvuoden tarkastelu antaa kuitenkin kuvaa muuttoliikkeessä tapahtuneista rakenteellisista muutoksista.